

Forsætisráðuneytið
Stjórnarráðshúsinu við Lækjartorg
101 Reykjavík

postur@for.is

10. mars 2019

Efni: Staðartími á Íslandi – stöðumat og tillögur, S-4/2019.

Samtök atvinnulífsins og Viðskiptaráð Íslands styðja eindregið óbreyttan staðartíma þ.e. að hádegi samkvæmt sólargangi sé drjúgri klukkustund eftir að klukkan verður 12 hér á landi. Jafnframt telja samtökin æskilegt að komið verði á auknum sveigjanleika í vinnu- og skólatíma. Þannig telja samtökin að sambland af valkostum A og C í greinargerð um málið sé best til þess fallið að draga úr meintum vanda vegna staðartímans.

Almenn viðskiptaleg rök

Utanríkisviðskipti Íslands eiga sér að stærstum hluta stað við nálæg ríki í Evrópu. Þannig fór 53% af verðmæti útflutningsþjónustu til Evrópu á árinu 2017 eða um 360 milljarðar króna og um 76% af verðmæti þjónustuinnflutnings kom þaðan eða um 307 milljarðar króna. Verðmæti vöruútflutnings til Evrópu er um 83% af heild eða rúmir 490 milljarðar króna á árinu 2018 (þótt hluti af því fari síðan áfram annað) og af verðmæti vöruinnflutnings komu 72% frá Evrópu á því ári eða um 525 milljarðar króna.

Verði staðartíma breytt hér á landi yrði meiri tímamunur milli Íslands og Evrópuríkja. Þetta má sjá í töflunni hér að neðan:

Klukkan á Íslandi	Klukkan í vestasta hluta Evrópu		Klukkan um miðja Evrópu		Klukkan í austurhluta Evrópu	
	Vetrartími	Sumartími	Vetrartími	Sumartími	Vetrartími	Sumartími
12.00 (óbreytt)	12.00	13.00	13.00	14.00	14.00	15.00
12.00 (seinkuð)	13.00	14.00	14.00	15.00	15.00	16.00
Dæmi um lönd	Bretland, Írland, Portúgal		Danmörk, Svíþjóð, Noregur, Þýskaland, Frakkland, Ítalía		Finnland, Balkanskagi, Grikkland	

Í þessu samhengi er rétt að nefna tillögur framkvæmdastjórnar ESB um að hætta að nota sumartíma. Í upphafi var gert ráð fyrir að breyting klukkunnar 1. apríl 2019 yrði í síðasta sinn sem klukkunni yrði flýtt samræmt í öllum aðildarríkjum ESB. Gert var ráð fyrir að það yrði eftirlátið aðildarríkjunum að ákveða hvernig klukkan yrði stillt í hverju ríki. Nú hefur málinu verið frestað og stefnt að því að það gildistakan verði árið 2021.

Taki aðildarríki ESB upp fastan sumartíma og verði klukkunni seinkað hér á landi blasir við óhagræðið fyrir þá sem stunda viðskipti við lönd í Evrópu. Í stað þess að tímamunur sé 0 – 2 klst á vetrum og 1 – 3 klst á sumrum eins og nú er gæti munurinn orðið 2 – 4 klst allt árið.

Afleiðingin yrði aukinn kostnaður fyrirtækjanna sem þyrftu að fá starfsmenn fyrir til starfa á morgnana til að nýta til fulls sameiginlegan vinnutíma. Fyrir starfsmennina, sem þyrftu að vakna fyrir á morgnana en nú er, gætu áhrifin orðið neikvæð bæði á fjölskyldutengsl og aðra þætti. Þetta á ekki einungis við hefðbundin inn- og útflutningsfyrirtæki heldur einnig fjölmarga starfsmenn fjármálageirans og annarra fyrirtækja sem annast þjónustu milli landa.

Samtökin telja að hver sem niðurstaðan verður um staðartíma á Íslandi sé mjög óráðlegt að ráðast í breytingar fyrir en endanleg niðurstaða liggur fyrir um hvernig staðartíma verður háttáð í Evrópu.

Ferðaþjónustan

Flugáætlun flugfélaga ræðst af afgreiðslutíma á flugvöllum sem viðkomandi flugfélagi er úthlutað. Viða er nær útilokað að fá nýja afgreiðslutíma sem eru þegar fullnýttir. Umfangsmikið samræmt alþjóðlegt kerfi stýrir úthlutun afgreiðslutíma. Yrði klukkunni á Íslandi seinkað raskar það áætlunum flugfélaganna.

Hugsanlegt er að færa brottfarartíma flugvéla frá Íslandi til um eina klukkustund og halda þannig sama komutíma í Evrópu en þá þyrfti þjónusta við flugfarþega að færast enn fyrir að morgni (nótt) þannig að í stað þess að ná í rútu til Keflavíkur kl. 5.30 til að vera kominn á flugvöllinn tveimur tímum fyrir brottför þyrftu farþegar að leggja í hann klukkustund fyrir. Jafnframt kallar þetta á að semja við allar starfsstéttir, sem fluginu og þjónustu við það tengjast, um breytingu á kjarasamningum þar sem enn stærri hluti þjónustunnar færi nú fram á nóttunni en áður.

Míðað við óbreyttan brottfarartíma en breyttan staðartíma á Íslandi yrðu farþegar komnir klukkustund síðar á áfangastað í Evrópu en áður. Þetta þýddi að erfðara yrði um tengiflug og óhagræði ykist og kostnaður sömuleiðis.

Með auknum tímamun við Evrópu eykst einnig hættu á flugþreytu (e. jet lag) vegna ferðalaga til og frá landinu.

Breyttur staðartími gæti einnig haft áhrif á vetrarferðamenskuna hér á landi þar sem birtustundum í skammdeginu fækkar og þá dregur úr möguleikum til afþreyingar og skoðunarferða erlendra ferðamanna í björtu.

Samtökin telja því að breyttur staðartími á Íslandi hefði slæm áhrif á ferðaþjónustuna og starfsfólk greinarinnar. Jafnframt yrðu farþegar fyrir auknum óþægindum og kostnaður þeirra myndi aukast.

Almennt um staðartíma á Íslandi

Staða Íslands svo norðarlega á hnettinum (64° - 66°N) þýðir að birtustundir eru hér fleiri en víðast. Nú í byrjun mars er farið að birta upp úr klukkan 6 í Reykjavík og ekki eru margir dagar þar til albjart verður á þeim tíma. Með seinkun klukkunnar myndi fjölga þeim dögum sem bjart er orðið kl. 9 en á móti fækkar enn meira þeim stundum sem bjart er síðdegis. Heildaráhrifin yrðu til að fækka birtustundum á venjulegum vökutíma fólks eins og rakið er í töflu um áhrif hugsanlegrar breytingar á staðartíma.

Lýðheilsa

Það má taka undir með því sem segir í greinargerð ráðuneytisins að Íslendingar sofi of lítið. Samt hefur þróunin undanfarna áratugi verið sú að flýta opinberum viðburðum á kvöldin. Kvöldfréttir útvarpsins voru áður kl. 19.00 og þegar sjónvarpið hóf göngu sína voru kvöldfréttir kl. 20. Aðalblótíminn var kl. 21.00, fundir hófust gjarnan kl. 20.30 eða 21.00 og sínfónihljómsveitin hélt tónleika sína kl. 20.30. Þarna var miðað við að fólk væri komið heim úr vinnu og að kvöldverður væri snæddur um sjöleytið. Eftir það gat fólk tekið til við sína frístundaiðju. Nú er þetta breytt, vinnutíminn hefur styst, frístundum og tækifærum til útivistar hefur fjölgað og lífsgæði aukist. Möguleikar til að fara fyrir að sofa en áður virðast því hafa aukist.

Það kann að vera afar skynsamlegt að taka upp breytilegan og sveigjanlegan vinnutíma sem gæti dregið m.a. úr þeim ókostum sem taldir eru fylgja núverandi staðartíma. Samtök atvinnulífsins hafa m.a. talað fyrir því í tengslum við kjarasamninga á almennum vinnumarkaði. Þar gæti vinnutími styst, fyrirtæki hafið starfsemi á mismunandi tímum og skólar sömuleiðis. Áhrif á umferð í Reykjavík yrðu jákvæð. Þessar breytingar geta orðið án þess að gera þurfi breytingar á staðarklukkunni.

Það kemur ítrekað fram í könnunum að Íslendingar teljast meðal hamingjusömustu þjóða og nú síðast birtist í Morgunblaðinu þann 5. mars sl. frétt um að Íslendingar séu þriðja heilbrigðasta þjóð í heimi.

Þekkt og myndrænt vandamál í vestrænum heimi eru ungmenni sem sofa fram á skólaborðið í kennslustundum. Þessi vandi er ekki séríslenskur og ekki fjallað um hvort eða hvernig mæla ætti áhrif breytts staðartíma á þennan vanda. Óhætt er að benda á umsögn Ingva Péturssonar, fyrrum rektors MR, um staðartímamann þar sem hann segir það ítrekað hafa komið fram að nemendur vildu frekar eiga aukinn frítíma síðdegis en að skólinn seinkaði fyrstu kennslustundinni til kl. 9 að morgni.

Í greinargerð forsætisráðuneytisins er mikið gert úr samantekt um Nóbelsverðlaunin 2017 sem veitt voru vísindamönnum sem rannsakað hafa ávaxtaflugur og tengt ákveðið gen við líffræðilega dægursveiflu. Engin vafi er á að hér er um mikilvægar rannsóknir að ræða en að telja þær leggja grunn að tillögu um breyttan staðartíma á Íslandi er langt seilst.

Á nokkrum stöðum í heiminum teygir staðartíminn sig yfir nokkur tímabelti og þar ætti að gefast tækifæri til að rannsaka geðheilsu, námsárangur og önnur atriði sem höfundar greinargerðarinnar telja að geti tengst staðarklukkunni. Sem dæmi má nefna að frá vesturströnd Spánar (og Frakklands) til austurhluta Ungverjalands og Póllands eru tvö tímabelti og áhugavert væri að varpa ljósi á mismunandi svefnvenjur og önnur atriði sem eru talin undir áhrifum staðartímans á þessum svæðum.

Að lokum

Samtök atvinnulífsins og Viðskiptaráð telja ólíklegt að unnt verði að ná öllum jákvæðum áhrifum sem ætlunin er að fáist með breyttum staðartíma og að þessi áhrif verði mælanleg.

Í greinargerð forsætisráðuneytisins er í besta falli lýst óljósum tilgátum um áhrif breyttrar staðarklukkú á svefnvenjur Íslendinga en ekkert er þar fast í hendi. Þvert á móti mælir margt gegn því að ráðast í breytingu á staðartíma, bæði efnahagsleg rök og áhrif á lífsgæði.

Samtök atvinnulífsins ítreka því að þá afstöðu að halda skuli staðarklukkunni óbreyttri en að æskilegt sé að vinna að auknum sveigjanleika á vinnumarkaði og í skólakerfinu.

Virðingarfyllt,

f.h. Samtaka atvinnulífsins

f.h. Viðskiptaráðs Íslands

